

Waalse overheidsdienst - Landbouw, Natuurlijke Hulpbronnen en Leefmilieu
Departement Leefmilieu en Water - DEE
Integratiecel Landbouw en Leefmilieu (CIAE)

ONTWERP VAN HET DERDE WAALSE PESTICIDENREDUCTIE- PROGRAMMA (2013-2027)

Milieueffectenrapport

NIET-TECHNISCHE SAMENVATTING

22 DECEMBER 2021

Contactpersoon:

Pierre-Yves ANCION

Studiedirecteur

Tel. +32 (0)2 738 78 73

py.ancion@stratec.be

Inhoudsopgave

1. NIET-TECHNISCHE SAMENVATTING	3
1.1. CONTEXT EN METHODOLOGISCHE BENADERING	3
1.1.1. CONTEXT	3
1.1.2. BESCHRIJVING VAN DE METHODE	3
1.2. DOELSTELLINGEN, INHOUD EN SAMENHANG MET ANDERE PLANNEN	3
1.2.1. VOORSTELLING VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP	3
1.2.2. DOELSTELLINGEN VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP	3
1.2.3. UITWERKINGSMETHODE VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP	4
1.2.4. SAMENHANG MET ANDERE PLANNEN EN PROGRAMMA'S	4
1.3. OORSPRONKELIJKE TOESTAND VAN HET MILIEU	5
1.3.1. TOESTAND VAN HET MILIEU PER THEMA	5
1.3.1.a. Gebruik van pesticiden	5
1.3.1.b. Bevolking en socio-economische aspecten	6
1.3.1.c. De landbouwsector	6
1.3.1.d. Door pesticiden aangetaste omgevingen	6
1.3.2. SAMENVATTING VAN DE UITDAGINGEN	8
1.4. EVALUATIE VAN DE VORIGE WPRP	11
1.4.1. EERSTE WPRP (2013-2017)	11
1.4.2. TWEEDE WPRP (2018-2022)	11
1.5. ANALYSE VAN DE EFFECTEN	12
1.5.1. TRANSVERSALE KIJK	12
1.5.2. ANALYSE VAN DE EFFECTEN VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP OP DE NATURA 2000- GEBIEDEN EN DE BESCHERMDE GEBIEDEN	15
1.6. BEOORDELING VAN DE ALTERNATIEVEN EN VERANTWOORDING VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP	15
1.6.1. ANALYSE VAN DE ALTERNATIEVEN	15
1.6.1.a. Alternatief '0' - de niet-bijwerking van het WPRP	15
1.6.1.b. Alternatief '1' - kwantificering van de doelstellingen	15
1.6.2. RECHTVAARDIGING VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP	16
1.7. AANDACHTSPUNTEN EN OPVOLGINGSMAATREGELEN	16
1.7.1. AANDACHTSPUNTEN	16
1.7.2. OPVOLGINGSMAATREGELEN	16

1. NIET-TECHNISCHE SAMENVATTING

1.1. Context en methodologische benadering

1.1.1. CONTEXT

Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009, de zogenaamde 'Kaderrichtlijn Pesticiden' (KRP), legt een kader vast voor een communautair beleid ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden.

De KRP verplicht de lidstaten onder meer tot de invoering van een nationaal actieplan, dat om de 5 jaar opnieuw wordt bekeken, een opleidingssysteem voor professionele gebruikers van pesticiden en de controle van spuitapparatuur. Ze verbiedt systemen waarbij pesticiden vanuit de lucht worden gespoten en moedigt de lidstaten aan om de bevolking meer bewust te maken van de risico's die het gebruik van pesticiden op de gezondheid en het milieu hebben.

In België bestaat het nationaal actieplan (NAPAN) uit een federaal actieplan en een actieplan voor elk Gewest. Het eerste Waalse pesticidenreductieprogramma (WPRP), dat de periode 2013-2017 bestrijkt, werd op 19 december 2013 door de Waalse Regering goedgekeurd. Het tweede WPRP, dat de periode 2018-2022 bestrijkt, werd op 29 maart 2018 door de Waalse Regering aangenomen.

Dit rapport heeft betrekking op het ontwerp van het derde WPRP voor de periode 2023-2027.

1.1.2. BESCHRIJVING VAN DE METHODE

Het milieueffectenrapport heeft tot doel om de milieueffecten van het ontwerp van het derde WPRP te identificeren, te beschrijven en te evalueren, en meer bepaald van het bijbehorende maatregelenprogramma. De onderzoeksmethode kan in 3 afzonderlijke stappen worden opgedeeld:

- de analyse van de oorspronkelijke toestand van het leefmilieu, tot vaststelling en beschrijving van de verschillende milieuthema's die een impact kunnen hebben of door het WPRP III kunnen worden beïnvloed;
- de effectenanalyse die de positieve en negatieve gevolgen behandelt die het project waarschijnlijk zal hebben op de vooraf voorgestelde milieuthema's;
- het onderzoek van de alternatieven en de identificatie van de aandachtspunten en opvolgingsmaatregelen, om de relevantie en de ambitie van het programma te beoordelen ten opzichte van de oorspronkelijke toestanden van het leefmilieu en de vastgestelde gevolgen. De corrigerende maatregelen worden geïdentificeerd om de negatieve gevolgen te beperken. Ook wordt gemotiveerd of de maatregelen met negatieve effecten al dan niet moeten worden gehandhaafd.

1.2. Doelstellingen, inhoud en samenhang met andere plannen

1.2.1. VOORSTELLING VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP

Het WPRP III is opgebouwd uit twee delen. Het eerste - beschrijvende - deel geeft een stand van zaken en stelt de perspectieven van de huidige situatie op het gebied van het gebruik van pesticiden voor. Het tweede - operationele - deel bevat de doelstellingen en het programma van maatregelen die een antwoord moeten vormen op de vaststellingen uit het eerste deel.

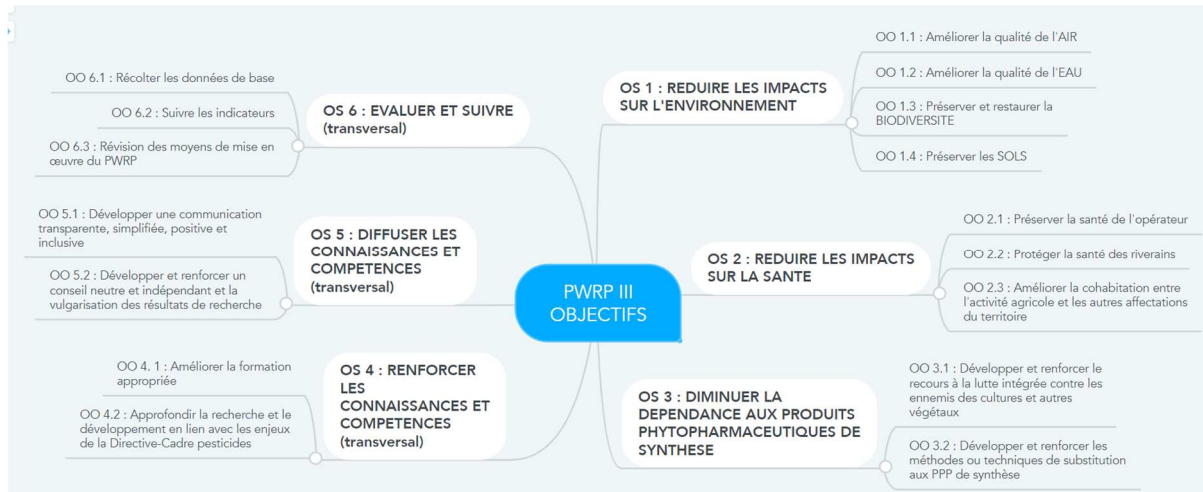
1.2.2. DOELSTELLINGEN VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP

Het ontwerp van het WPRP III heeft tot doel om het gebruik van pesticiden in alle sectoren (openbare sector / groenonderhoudsbedrijven, particulieren, landbouwers) te verminderen en het bewustzijn over

de gevaren van het gebruik van pesticiden voor het milieu en de gezondheid te vergroten, om de doelstellingen te bereiken die op Europees niveau zijn vastgelegd. Tegen 2030 moeten de volgende doelstellingen worden bereikt:

- een vermindering van de risico's en de gebruikte hoeveelheden synthetische pesticiden met 50%;
- een vermindering van de gebruikte hoeveelheden van de meest gevaarlijke pesticiden (die in aanmerking komen om te worden vervangen) met 50%.

De doelstellingen van het WPRP III zijn opgedeeld in strategische doelstellingen (S.D.) en operationele doelstellingen (O.D.). Ze worden in de onderstaande afbeelding samengevat:

Afbeelding 1: Schematische voorstelling van de doelstellingen van het ontwerp van het WPRP III (bron: ontwerp van het WPRP III)

Het WPRP III omvat 21 maatregelen die onder een strikt gewestelijke bevoegdheid vallen en 9 gemeenschappelijke maatregelen die van toepassing zijn voor heel België.

1.2.3. UITWERKINGSMETHODE VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP

Het WPRP III dat het Waalse deel vertegenwoordigt, is een van de stukken van de 'puzzel' van het NAPAN 2023-2027 met de federale, Brusselse en Vlaamse plannen. Het is de NAPAN Task Force (NTF) die de opstelling en de uitvoering van het NAPAN coördineert, in samenwerking met de Adviesraad van het NAPAN (AR_NAPAN). De NTF verenigt de federale en gewestelijke overheden die belast zijn met de verschillende delen van het NAPAN, terwijl de AR_NAPAN alle actoren samenbrengt die bij het thema 'Gewasbeschermingsmiddelen' zijn betrokken.

Bij de opstelling van het WPRP zijn verschillende instanties betrokken, waaronder de SPW-ARNE, ADALIA 2.0, CORDER, PreventAgri, PROTECT'eau. Tussen april 2019 en september 2021 hebben er tussen verschillende actoren regelmatig overlegvergaderingen plaatsgevonden voor het NAPAN 2023-2027 en het WPRP III.

1.2.4. SAMENHANG MET ANDERE PLANNEN EN PROGRAMMA'S

Het WPRP sluit aan bij een reeks bestaande plannen die verband houden met het beheer van pesticiden. Het WPRP kan deze dan ook aanvullen en voortbouwen op maatregelen die reeds zijn genomen.

Op gewestelijk niveau (of ruimer) gaat dit onder meer om de gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024, het Waalse Landbouwwetboek, het Lucht-Klimaat-Energieplan (LKEP 2021-2030), het Waals programma voor plattelandontwikkeling ('Programme wallon de développement rural', PwDR 2014-2020), de Stroomgebiedbeheerplannen (SGBP 2016-2021 en 2022-2027), het Programma voor

Duurzaam Stikstofbeheer in de Landbouw ('Programme de Gestion Durable de l'Azote en agriculture', PDGA III 2014), de Waalse strategie voor duurzame ontwikkeling ('Stratégie wallonne de développement durable', SWdd 2016), het Waals afvalstoffenplan ('Plan wallon des Déchets-Ressources' (PwD-R 2018)), het strategisch plan voor de ontwikkeling van de biologische landbouw ('Plan Stratégique de Développement de l'Agriculture Bio', PSDAB 2021-2030), het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) dat momenteel wordt hervormd, het ruimtelijk ontwikkelingsplan (2019), de Nationale Biodiversiteitsstrategie (NBS, 2013) en het Waals Milieu-Gezondheidsplan (ENVleS 2019-2023).

Op lokaal niveau heeft dit onder meer betrekking op de gemeentelijke natuurontwikkelingsplannen (GNOP), de Programma's Natura 2000 en LIFE-Nature en de beheerplannen van de natuurparken.

1.3. Oorspronkelijke toestand van het milieu

1.3.1. TOESTAND VAN HET MILIEU PER THEMA

1.3.1.a. GEBRUIK VAN PESTICIDEN

In vergelijking met zijn landbouwnuttige oppervlakte (LNO) is België de 3^e grootste gebruiker van pesticiden op Europese schaal, met 8,5 kg pesticiden per hectare tegenover een gemiddelde van 3,1 kg voor de EU.

In 2017 waren 95,8% van de werkzame stoffen (WS) van de in België verkochte gewasbeschermingsmiddelen (GBM) bestemd voor professionele gebruikers, tegenover 4,2% voor de particulieren. Tussen 1995 en 2010 halveerde het aantal verkochte GBM, maar sinds 2011 is de verkoop relatief stabiel gebleven. Bovendien is het aantal WS dat aan niet-professionele gebruikers werd verkocht sterk gedaald, namelijk van 29% in 2005 tot 4,2% in 2017. Op Belgische niveau vertegenwoordigen fungiciden en bactericiden de belangrijkste verkopen bij professionals, terwijl onkruidverdelgers, loofdodingsmiddelen en antimosmiddelen de hoogste verkopen bij particulieren vertegenwoordigen.

Op Waals niveau vertegenwoordigen de consumptieaardappelen de hoogste gebruiksdosis per hectare, gevolgd door de suikerbieten en het wintertarwe. De omschakeling van veel bedrijven naar de biologische landbouw, die minder GBM gebruiken, leidt tot een verandering in het gebruik van de landbouwomgeving. 11,5% van de Waalse LNO is bestemd voor biologische landbouw, met als doel om tegen 2030 30% te bereiken.

Sinds 2016 is er bij de Waalse gezinnen een duidelijke daling van het gebruik van pesticiden merkbaar, onder meer doordat ze zich bewust worden van de ecologische en sanitaire uitdagingen die eraan zijn verbonden. Bovendien worden de aankopen steeds meer gedaan op aanbeveling van deskundigen of in gespecialiseerde winkels.

- Wetgeving

In België is het certificaat, 'fytolicensie' genaamd, dat wordt verkregen na een opleiding te hebben gevolgd of indien men in het bezit is van een erkend diploma van minder dan 6 jaar oud, sinds 25 november 2015 verplicht voor alle professionele gebruikers, verkopers, distributeurs en adviseurs op het gebied van GBM en 6 jaar geldig. Naargelang van het geplande gebruik bestaan er verschillende licenties.

Een Europese regelgeving (richtlijn 2009/128/EG) verplicht alle professionele gebruikers van pesticiden tot de toepassing van geïntegreerde plaagbestrijding of IPM ('Integrated Pest Management'). IPM bestaat erin eerst alternatieve methoden voor GBM te gebruiken. IPM is gebaseerd op de preventie, de monitoring, de tussenkomst en de behandeling van gewassen.

In Wallonië is het gebruik van GBM sinds 2018 niet meer toegelaten in de delen van groene ruimten die toegankelijk zijn voor het publiek en sinds 2019 in de openbare ruimten (buiten bepaalde afwijkingen, zoals langs spoorwegen bijvoorbeeld). Sinds 1 januari 2020 is het gebruik van synthetische onkruidverdelgers ook verboden in privéruimten.

De KRP verplicht tot het beschermen van kwetsbare gebieden tegenover gevaren en de verontreiniging door pesticiden, waaronder oppervlakte- of grondwater, de Natura 2000-gebieden, openbare parken en tuinen, sport- en recreatierreinen, school- en speelterreinen en terreinen in de buurt van verzorgingsinstellingen. In de buurt van oppervlaktewater worden bufferzones en/of groenbedekkingen aangelegd. Het gebruik van GBM over verschillende breedtes is er niet toegestaan om hun migratie naar water te verminderen.

1.3.1.b. BEVOLKING EN SOCIO-ECONOMISCHE ASPECTEN

Op 1 januari 2020 telde Wallonië 3.645.243 inwoners (31,7% van de Belgische bevolking) op een grondgebied van 16.901 km², wat overeenstemt met een bevolkingsdichtheid van 215,7 inwoners per km².

De Waalse bevolking is niet gelijk over het grondgebied verdeeld. Er is een hoge bevolkingsconcentratie langs de Samber en de Maas.

1.3.1.c. DE LANDBOUWSECTOR

In 2019 telde Wallonië 12.733 bedrijven met een gemiddelde oppervlakte van 57,6 ha. Het landbouwareaal vertegenwoordigt 44% van de totale oppervlakte van Wallonië. Over het algemeen worden ten noorden van Samber en Maas vooral teeltgebieden aangetroffen, tegenover een overwicht aan weilanden en voedergebieden in het zuiden. Het deel van de akkerbouw volgt een stijgende tendens, van 16 naar 32% van het landbouwareaal in 30 jaar.

Het aantal werknemers in de land- of tuinbouw is sinds 1990 met meer dan 50% gedaald, onder meer als gevolg van technische innovaties die de productiviteit bevorderen.

De inkomsten van de landbouwers blijven ruim onder het vergelijkbaar inkomen (gemiddeld brutoloon van de werknemers die niet in de landbouwsector werken). Deze kloof wordt sinds enkele jaren steeds groter.

De lasten voor de gewasbeschermingsmiddelen vertegenwoordigen meer dan 20% van de toegewezen operationele lasten in de akkerbouw, 10% in de gewasteelt en de runderteelt en minder dan 5% voor de andere types van ondernemingen. De operationele lasten vertegenwoordigen gemiddeld bijna een derde van de totale lasten van een landbouwbedrijf.

1.3.1.d. DOOR PESTICIDEN AANGETASTE OMGEVINGEN

- Bodem en ondergrond

De bodem bestaat uit een mengsel van minerale (omgevormd gesteente) en organische (humus) bestanddelen, min of meer los en doorlatend voor lucht en water. Het gehalte aan organische stof (OS), dat het resultaat is van de afbraak van plantenresten, speelt een belangrijke rol in de bodem, onder meer op het vlak van vruchtbaarheid, stabiliteit en watercirculatie. Het maakt de opslag van koolstof in de bodem mogelijk en verbetert de immobilisatie en de biologische afbraak van talrijke verontreinigende stoffen (organische, pesticiden, enz.).

De GBM kunnen de biologische en fysico-chemische eigenschappen van de bodem aantasten en bijgevolg de diensten die deze levert. Ze kunnen ook vanuit de bodem terechtkomen in het oppervlakte- en grondwater.

- Oppervlaktewater

Wallonië bestaat uit 4 stroomgebieden: de Maas (12.283 km²), de Schelde (3.769 km²), de Rijn (769 km²) en de Seine (80 km²).

De ecologische staat van een oppervlaktewaterlichaam (OWL) wordt beoordeeld op basis van biologische, fysico-chemische en hydromorfologische indicatoren. In Wallonië bevonden, in de periode 2013-2018, 43,8% van de OWL zich in een goed tot zeer goede ecologische staat, 25,6% in een redelijke staat en 27,2% in een middelmatige tot slechte staat. Het Scheldebekken bevat het grootste aantal waterlichamen in zeer slechte staat.

De chemische toestand van de waterlichamen wordt beoordeeld op basis van de analyse van 53 stoffen (jaarlijkse gemiddelden en maximale toegelaten concentraties). Voor de 2013-2018 bevonden 68% van de OWL zich in een goede chemische toestand.

Voor de periode 2012-2018 lag de concentratie van pesticiden in 23% (80 van de 352) van de oppervlaktewaterlichamen boven de wettelijke normen.

- Grondwater

Wallonië telt 34 grondwaterlichamen. De chemische toestand van de grondwaterlichamen wordt op basis van de analyse van 42 stoffen bepaald. Voor de periode 2014-2019 verkeerden 59% (20/34) ervan in een goede chemische staat. Van de 14 gedegradeerde waterlichamen was de degradatie in 12 waterlichamen te wijten aan nitraten en/of pesticiden.

In de loop van 2011-2014 waren de pesticiden aanwezig in meetbare concentraties in 65% van de sites waar de kwaliteit van het grondwater wordt gecontroleerd. In 17% van de gevallen waren de gemeten waarden zo hoog dat de waterkwaliteit als slecht tot middelmatig werd gekwalificeerd.

Tussen 2000 en 2020 werden in Wallonië 281 grondwaterwingebieden (meer dan 27 miljoen m³) definitief buiten werking gesteld. Daarvan werd afstand gedaan van 16 waterwinningspunten (2,3 miljoen m³) door pesticiden.

- Fauna, flora en biologische diversiteit

Wallonië bestaat uit de Atlantische biogeografische regio en de continentale biogeografische regio die zich respectievelijk in het noorden en het zuiden van de vallei van Samber en Maas bevinden. Voor de periode 2013-2018 werd de staat van instandhouding van de habitats als ongunstig beschouwd voor 95% van de relevante habitattypes in de continentale biogeografische regio en voor 96% in de Atlantische biogeografische regio. Evenzo werd de staat van instandhouding van de soorten als ongunstig beschouwd voor 63% van de betrokken soorten in de continentale biogeografische regio en voor 72% van de betrokken soorten in de Atlantische biogeografische regio.

De meest geïdentificeerde druk heeft betrekking op activiteiten die verband houden met de landbouw (overbegrazing, overmatig gebruik van productiemiddelen, enz.), de artificialisatie en de verstedelijking, en de ontwikkeling en het gebruik van transportinfrastructuren.

Wanneer een GBM voor een welbepaald doel wordt gebruikt, kunnen ongewilde effecten optreden op niet-doelorganismen. De gebruikte stof kan immers gevolgen hebben op de fysiologische functies van andere levende wezens dan degene die worden behandeld.

- Luchtkwaliteit

Het project EXPOPESTEN ('EXposition de la POpulation aux PESTicides Environnementaux') heeft de milieublootstelling (non-food) aangetoond, evenals de risico's in verband met de blootstelling aan pesticiden voor Walen. Er werd een sterke seizoensgebondenheid vastgesteld met zeer hoge concentraties in de lucht in de lente en bijna geen in de winter, wat een verband suggereert met de landbouwbesproeiingsactiviteiten. Ook al werden er overal in Wallonië pesticiden gevonden, toch is het in de landbouwplaatsen dat de diversiteit van de pesticiden en de gemiddelde totale concentraties in de lucht gedurende het jaar het hoogst zijn.

- Menselijke gezondheid

In 2018 had het project PROPULPP tot doel om de blootstelling aan bespuitingen met gewasbeschermingsmiddelen in Wallonië te objectiveren, evenals de beschermingsmaatregelen om

deze blootstelling te beperken. Het project toonde aan dat aan de rand van velden gezondheidsrisico's niet kunnen worden uitgesloten voor verschillende werkzame stoffen binnen 3 meter en dat een afstand van 6 tot 10 meter het evenmin mogelijk maakt om de risico's na toepassing van de producten weg te nemen. Tot 48 uur na de besproeiing kunnen zich afzettingen blijven ophopen.

In het kader van het project EXPOPESTEN werden er van de 33 werkzame stoffen die in de urine van kinderen (9-12 jaar) werden gezocht, 6 teruggevonden in de stalen. Bij alle kinderen werden bovendien ook metabolieten aangetroffen. De nabijheid van de leefomgeving van de kinderen ten opzichte van de landbouwgrond (100 m) impliceerde hogere detectiepercentages.

In een eerste rapport van 30 september 2021 van de Biomonitoring Humain Wallon (BMH-WAL) werd tot slot benadrukt dat metabolieten van pyrethroïde en organofosfaatinsecticiden in 94% en 93% van de urinestalen bij de tieners en de volwassenen werden aangetroffen. Herbicide glyfosaat, waarvan de verkoop aan particulieren sinds oktober 2018 in België is verboden, werd in ongeveer een kwart van de stalen teruggevonden. Voor de meeste huidige pesticiden zijn de concentraties die bij adolescenten worden gemeten, significant hoger dan degenen die bij volwassenen worden gemeten. Er werden ook andere oude insectenverdelgers aangetroffen, die al enkele jaren in Europa zijn verboden.

Ten slotte bracht een enquête bij Waalse huishoudens weinig verantwoorde praktijken aan het licht op het gebied van de bescherming en het beheer van afval in verband met pesticiden, waarbij erop werd gewezen dat dit mogelijk schadelijk zou kunnen zijn voor de gezondheid van de gebruikers.

De onbedoelde effecten in verband met GBM kunnen in twee categorieën worden opgedeeld: acute effecten en chronische effecten. Terwijl de acute, plots optredende effecten verdwijnen wanneer de blootstelling stopt, komen de chronische effecten overeen met aanhoudende, langzaam ontwikkelende klinische verschijnselen die verband houden met een lage en langdurige blootstelling. Ze kunnen tientallen jaren na de blootstelling optreden en zijn vaak onomkeerbaar als ze niet worden behandeld.

1.3.2. SAMENVATTING VAN DE UITDAGINGEN

Op de volgende bladzijden staat een samenvattende tabel waarin een overzicht wordt gegeven van de verschillende uitdagingen met betrekking tot de problematiek van pesticiden.

Tabel 1: Samenvatting van de milieu-uitdagingen

Geïdentificeerde uitdagingen	Problemen en belangrijkste oorzaken	Gebruikers			Beïnvloede thema's									
		Overheidsinstanties	Particulieren	Landbouwers en andere professionele gebruikers	Bodem en ondergrond	Oppervlaktewater	Grondwater	Fauna-flora en biodiversiteit	Gezondheid	Klimaatfactoren	Luchtkwaliteit	Afvalbeheer	Sociale en economische aspecten	Landschap
Hoeveelheid gebruikte pesticiden	Stabiel sinds 2011, zonder een significante daling sinds meerdere jaren	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Bodemkwaliteit	Door GBM aangetaste bodemfuncties en risico op een verspreiding in de omgeving	X	X	X	X	X	X	X		X				X
Chemische en ecologische kwaliteit van de oppervlaktewaterlichamen	23% van de oppervlaktewaterlichamen in Wallonië werden in 2018 gedeclasseerd als gevolg van pesticiden.	X	X	X		X		X	X					
Chemische kwaliteit van het grondwater	Van 2011 tot 2014 waren de gemeten waarden, op 17% van de controlelocaties, zo hoog dat de waterkwaliteit als slecht tot middelmatig werd gekwalificeerd.	X	X	X	X		X	X	X					
Duurzaamheid van de grondwatervoorraad	Tussen 2000 en 2020 werden 16 grondwaterwinningspunten (2,3 miljoen m ³) buiten gebruik gesteld als gevolg van pesticiden.	X	X	X	X		X		X					
Behoud van de biodiversiteit	Wanneer een GBM wordt gebruikt, kunnen ongewilde effecten optreden op niet-doelorganismen.	X	X	X	X	X	X	X						X
Luchtkwaliteit	Met name het project EXPOPESTEN toonde de aanwezigheid van werkzame stoffen uit pesticiden in de lucht aan.	X	X	X	X	X		X	X		X		X	

Geïdentificeerde uitdagingen	Problemen en belangrijkste oorzaken	Gebruikers			Beïnvloede thema's									
		Overheidsinstanties	Particulieren	Landbouwers en andere professionele gebruikers	Bodem en ondergrond	Oppervlaktewater	Grondwater	Fauna-flora en biodiversiteit	Gezondheid	Klimaatfactoren	Luchtkwaliteit	Afvalbeheer	Sociale en economische aspecten	Landschap
Bescherming van de gezondheid van de landbouwers/professionele gebruikers	Vertraagde effecten van GBM op de gezondheid, zoals kanker en neurologische effecten, reproductieve en ontwikkelingsstoornissen, die vooral de landbouwers treffen, worden regelmatig aangetoond.	X		X						X				
Inkomsten en lasten van de landbouwers	Het arbeidsinkomen in de landbouw is slechts half zo hoog als het gemiddelde inkomen van niet-landbouwwerkers in Wallonië en daalt nog steeds.			X									X	
Blootstelling van buurtbewoners en de bevolking in het algemeen	Bij mensen die in de buurt van landbouwgebieden wonen, werden hogere niveaus van bepaalde GBM-metabolieten in hun urine aangetroffen (waaronder producten die al enkele jaren zijn verboden). Er werden sporen van pesticiden teruggevonden bij de hele Waalse bevolking, en in het bijzonder bij de adolescenten.	X	X	X						X		X	X	
Gebruik van GBM door particulieren	Het dragen van beschermingsmiddelen (handschoenen, maskers, enz.) door de particulieren bij het gebruik van GBM en het beheer van de afvalstoffen in verband met GBM gebeuren niet altijd op verantwoorde manier.		X							X			X	

1.4. Evaluatie van de vorige WPRP

1.4.1. EERSTE WPRP (2013-2017)

Alle maatregelen van het WPRP I waren bedoeld om Wallonië in staat te stellen de doelstellingen van het eerste federaal plan voor de reductie van pesticiden en biociden geleidelijk te bereiken. Dat plan bestaat erin om:

- de impact van niet-agrarische toepassingen op het milieu met 50% te verminderen ;
- de impact van agrarische toepassingen op het milieu met 25% te verminderen.

Van de 37 maatregelen met een strikt gewestelijke bevoegdheid van het WPRP 2013-2017 waren 23 maatregelen op 31 december 2017 verwezenlijkt of bijna verwezenlijkt (62%), terwijl de doelstellingen voor 14 maatregelen in uitvoering waren of helemaal niet werden bereikt (38%). De maatregelen waarvan de doelstellingen helemaal niet werden bereikt, zijn de volgende 3:

- Wal 2.5: De ervaringen die hobbytuiniers via 'open tuin' evenementen hebben opgedaan bijeenbrengen en delen
- Wal 4.2: Het verzamelen van informatie over de incidenten met betrekking tot de GBM en biociden ontwikkelen
- Wal 7.2: Een erkenningssysteem ontwikkelen voor de behandeling van GBM-effluenten

Ondanks deze enkele mislukkingen of opgelopen vertragingen in het kader van het WPRP I hebben de maatregelen veel positieve effecten gehad op het gebied van bewustwording, bescherming van specifieke gebieden en geïntegreerde plaagbestrijding. Wat een van de kernmaatregelen van dit programma betreft, namelijk de overstap van gemeenten op een 'zero fyto' benadering, hebben 41% van de Waalse gemeenten op 1 januari 2018 deze doelstelling bereikt, tegenover 14% in 2014.

1.4.2. TWEEDE WPRP (2018-2022)

Dit tweede Waalse pesticidenreductieprogramma sluit aan bij de eerste, met een meer uitgesproken evolutie naar een pesticidenvrij Wallonië.

Van de 37 maatregelen met een strikt gewestelijke bevoegdheid van het WPRP II waren 4 maatregelen in 2021 verwezenlijkt of bijna verwezenlijkt (11%), terwijl de doelstellingen voor 33 maatregelen in uitvoering zijn of helemaal niet zijn bereikt (89%). De maatregelen waarvan de doelstellingen helemaal niet werden bereikt, zijn de volgende 7:

- Wal 2.2.4: De particulieren bewustmaken tijdens evenementen
- Wal 2.6.1: De door GBM vervuilde oppervlakte- en grondwaterlichamen beter beschermen om de doelstellingen van de SGBP (KRW) te bereiken
- Wal 2.6.2: Een alternatief voor de GBM ontwikkelen voor de controle van waterplanten in hydrocultuur en piscicultuur
- Wal 2.7.2: Duurzaam beheerde openbare ruimten ontwikkelen
- Wal 2.8.5: Accidentele verontreinigingen vermijden dankzij installaties die conform zijn voor het opslaan van GBM
- Wal 2.9.2: De waarschuwings- en opvolgingssystemen verbeteren
- Wal 2.9.4: Alternatieve methoden voor GBM voor een niet-landbouwpubliek en meer bepaald particulieren ontwikkelen

Er moet worden opgemerkt dat het gebrek aan verwezenlijkingen op zijn minst gedeeltelijk verband houdt met een gebrek aan tijd of de COVID 19-crisis die ertoe heeft geleid dat veel bewustmakings- of gegevensverzamelacties zijn uitgesteld. De resultaten zullen zodoende wellicht beter zijn bij de beoordeling van het WPRP eind 2022.

1.5. Analyse van de effecten

1.5.1. TRANSVERSALE KIJK

Om de milieueffecten en de socio-economische gevolgen van het maatregelenprogramma te kunnen beoordelen, is elke maatregel opgenomen in een analysefiche waarin systematisch het volgende wordt voorgesteld:

- de context waarbinnen de geanalyseerde acties kaderen en een korte beschrijving van de uitvoering ervan;
- het doel van de actie;
- de positieve effecten en eventuele kansen van de actie;
- de voorgestelde maatregelen om de risico's te beperken;
- de indicatoren voor de monitoring van de doelstellingen en van de uit de acties voortvloeiende collaterale risico's.

In deze fiches worden niet enkel de effecten van het programma ten opzichte van de gestelde doelen geanalyseerd, maar ook de indirecte effecten. De in aanmerking genomen effecten zijn potentiële effecten, positief of negatief, direct, indirect of gecumuleerd, op korte, middellange of lange termijn, permanent of tijdelijk. De mate van gedetailleerdheid die wordt gekozen voor de verschillende milieu- en socio-economische domeinen hangt af van de kwesties die in de analyse van de Ausgangssituation van die gebieden zijn vastgesteld.

Omwille van de beknoptheid wordt de gedetailleerde inhoud van de fiches niet in deze niet-technische samenvatting voorgesteld, maar dient de geïnteresseerde lezer het volledige MER te raadplegen. Niettemin is op de volgende bladzijde een samenvattende tabel van de effecten opgenomen. Deze tabel, die is ingedeeld volgens de strategische doelstelling, toont de effecten per maatregel. Er moet op worden gewezen dat elk van de maatregelen uit 1 tot 6 acties bestaat, die hier niet worden vermeld. Hun titel is ook in het MER opgenomen.

De reactie van de acties op de uitdagingen wordt volgens 3 niveaus beoordeeld:

- **+++**: de maatregel is rechtstreeks gericht op de uitdaging en kan er een aanzienlijke positieve impact op hebben;
- **++**: de maatregel is niet rechtstreeks op deze uitdaging gericht, maar kan er een aanzienlijke positieve impact op hebben;
- **+**: de maatregel is niet rechtstreeks op de uitdaging gericht, maar kan er in mindere mate een positieve impact op hebben.

Tabel 2: Effecten van de maatregelen van het ontwerp van het WPRP op de milieu-uitdagingen en de andere thema's die een impact ondervinden

Maatregel	Uitdagingen											
	Hoeveelheid gebruikte pesticiden	Bodemkwaliteit	Chemische en ecologische kwaliteit van de oppervlaktewater rijkdommen	Chemische kwaliteit van het grondwater	Duurzaamheid van de grondwater-voorraad	Behoud van de biodiversiteit	Luchtkwaliteit	Bescherming van de gezondheid van de landbouwers / professionele gebruikers	Inkomsten en lasten van de landbouwers	Blootstelling van buurtbewoners en de bevolking in het algemeen	Bescherming van particulieren bij het gebruik van GBM	Beheer van afval door de particulieren
S.D.1 De impact op het milieu verminderen												
Maatregel 3.1.1.1: Opvolging van de pesticiden rond specifieke culturen		+	+	+	+	+	+++	++		++		
Maatregel 3.1.2.1 Geïntegreerd advies voor de bescherming van het water	+		+++	+++	+++	++		+		+		
Maatregel 3.1.3.1 Duurzaam beheer van de openbare ruimten	+	++	+			+++			+/-	+		
Maatregel 3.1.3.2 Zoeken naar en creëren van hulpmiddelen	++	+	+	+	+	+++	+	+		+		
S.D. 2 De impact op de gezondheid verminderen												
Maatregel 3.2.1.1 Waarneming van de intoxicaties met GBM								+++		++	+++	
Maatregel 3.2.2.1 Ontwikkeling van hulpmiddelen		+	++	+	+	++	+++	+	+/-	+++		
Maatregel 3.2.2.2 Ontwikkeling van proefprojecten	+	+	+	+	+	+	+	+	++	++		
Maatregel 3.2.3.1 De blootstelling aan derivaten buiten de teelten verminderen en het delen van informatie betreffende de blootstellingsrisico's versterken	+	++	++	++	++	++	++	+	+/-	+++		
S.D.3 De afhankelijkheid van synthetische gewasbeschermingsmiddelen verminderen												
Maatregel 3.3.1.1 Ontwikkeling van hulpmiddelen die de uitvoering van de geïntegreerde bestrijding vergemakkelijken	+++	+	+	+	+	++	+	+	+/-	+		
Maatregel 3.3.2.1 Hefbomen ter vermindering van de GBM ontwikkelen	+++	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+		

Maatregel	Uitdagingen											
	Hoeveelheid gebruikte pesticiden	Bodemkwaliteit	Chemische en ecologische kwaliteit van de oppervlaktewater rijkhamen	Chemische kwaliteit van het grondwater	Duurzaamheid van de grondwater-voorraad	Behoud van de biodiversiteit	Luchtkwaliteit	Bescherming van de gezondheid van de landbouwers / professionele gebruikers	Inkomsten en lasten van de landbouwers	Blootstelling van buurtbewoners en de bevolking in het algemeen	Bescherming van particulieren bij het gebruik van GRM	Beheer van afval door de particulieren
Maatregel 3.3.2.2 De 'zero fyto' ontwikkelen onder de niet-agrarische doelgroepen die niet aan de strikte 'zero fyto' zijn onderworpen	++	+	+	+	+	+	+			+		
Maatregel 3.3.2.3 De implementatie van 'zero fyto' - niet-agrarisch doelpubliek dat de 'zero fyto' benadering al toepast vergemakkelijken	++	+	+	+	+	+	+			+		
S.D.4 (transversaal) De kennis en de vaardigheden versterken												
Maatregel 3.4.1.1 Bestaan van een initieel opleidingsstelsel	+	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+		
Maatregel 3.4.1.2 Zichtbaarheid van opleidingen in verband met de vermindering en/of het goede gebruik van GBM	+	+	+	+	+	+	+	+		+		
Maatregel 3.4.2.1 Opstelling van een document met richtsnoeren	++	+	+	+	+	+	+	+		+		
S.D.5 (transversaal) De kennis en de vaardigheden verspreiden												
Maatregel 3.5.1.1 Communicatiestrategie	++	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
S.D.6 (transversaal) Beoordelen en opvolgen												
Maatregel 3.6.1.1 Stand van zaken	+++	++	++	++	++	+++	+	++		++	++	+
Maatregel 3.6.1.2 Vereisten voor de latere uitwerking van specifieke maatregelen	++	+	++	+	+	++	++	+	+/-	+	+	+
Maatregel 3.6.2.1 De gegevens betreffende het gebruik van GBM door de professionele sectoren van Wallonië verfijnen	++	+	+	+	+	+	+	+		+		
Maatregel 3.6.2.2 De effecten van het WPRP beoordelen												
Maatregel 3.6.3.1 Ontwikkelingsstrategie van het WPRP												

1.5.2. ANALYSE VAN DE EFFECTEN VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP OP DE NATURA 2000-GEBIEDEN EN DE BESCHERMDE GEBIEDEN

Het ontwerp van het WPRP III zal vooral een positief effect op de Natura 2000-gebieden, de beschermde gebieden en de beschermingszones voor waterwinningen hebben. De in het WPRP vastgelegde operationele doelstellingen maken het mogelijk om de verschillende wetten inzake het beheer van pesticiden in beschermde gebieden te versterken en de aanwezigheid van GBM in deze gebieden te verminderen.

1.6. Beoordeling van de alternatieven en verantwoording van het ontwerp van het WPRP

1.6.1. ANALYSE VAN DE ALTERNATIEVEN

1.6.1.a. ALTERNATIEF '0' - DE NIET-BIJWERKING VAN HET WPRP

Dit scenario bestaat uit het behoud van de maatregelen van het WPRP II. Zoals eerder opgemerkt, waren tijdens de beoordeling nog een aantal maatregelen van het WPRP II in uitvoering, met name als gevolg van vertragingen in het kader van de gezondheids crisis in verband met COVID-19, hoewel er in de loop van 2022 verschillende verwezenlijkingen worden verwacht.

Sommige acties van het WPRP II hadden een erg algemeen karakter, waardoor de uitvoering ervan vrij onduidelijk was. Het gaat onder meer om maatregelen betreffende de geïntegreerde bestrijding bij de producenten en de particulieren. Aangezien het WPRP III preciezere en gerichte acties bevat, zou de verlenging van het WPRP II in dit geval aanleiding geven tot een stagnatie op verschillende gebieden door het gebrek aan detail en doelen van bepaalde maatregelen.

Aan de andere kant ontbreken in het WPRP III maatregelen met betrekking tot de bescherming van het water, in het verlengde van de twee laatste programma's. In dat verband is er slechts één weinig ambitieuze en ruime maatregel (3.1.2.1). Het zou daarom interessant zijn om preciezere en gekwantificeerde doelstellingen over de bescherming van de waterkwaliteit op te nemen.

1.6.1.b. Alternatief '1' - KWANTIFICERING VAN DE DOELSTELLINGEN

Dit scenario bestaat uit het overwegen van een kwantificering van de doelstellingen van de acties van het WPRP III. Het ontbreken van kwantitatieve doelstellingen werd inderdaad als een tekortkoming beschouwd na de analyse van de effecten van de acties van het WPRP III.

Het WPRP zou in de eerste plaats een segmentering van de algemene doelstelling van de pesticidenvermindering (50% tegen 2030) tussen de verschillende types van gebruikers en binnen deze types van gebruikers zelf kunnen overwegen. Deze segmentering zou het mogelijk kunnen maken om op een meer gepersonaliseerde manier te handelen in functie van de gebruikers, en om concrete doelstellingen vast te stellen.

Vervolgens zou het WPRP zich kunnen richten op gekwantificeerde doelstellingen die moeten worden toegeschreven aan de middelen om de algemene doelstelling te bereiken (halvering van het gebruik en halvering van de risico's). Deze kwantificering zou het voor bepaalde acties mogelijk maken om de gebruikers en het publiek duidelijke informatie te verschaffen over de doelstellingen van het programma. Sommige acties zijn echter onmogelijk te kwantificeren en een verschillende kwantificering volgens elk thema en elk type van actie kan verwarrend zijn en niet de juiste richting aan de doelstellingen van het programma geven.

Het lijkt daarom interessant om bepaalde subdoelen van het WPRP te kwantificeren, met name door de algemene reductiedoelstelling te segmenteren volgens het type van gebruiker. Andere acties zouden gekwantificeerde doelstellingen kunnen doen verschijnen die tegen 2027 moeten worden bereikt, zonder echter een al te sterke ambitie te vertegenwoordigen, maar om te kunnen nagaan of de

verwachte effecten van het WPRP realistisch zijn en om de intensiteit van de acties in functie van het al dan niet bereiken van de resultaten te kunnen aanpassen.

1.6.2. RECHTVAARDIGING VAN HET ONTWERP VAN HET WPRP

Gezien de verschillende hierboven toegelichte effecten en alternatieven lijkt het erop dat de maatregelen van dit ontwerp van het WPRP het mogelijk maken om in te spelen op de geïdentificeerde milieu-uitdagingen. Het heeft met name positieve effecten op de menselijke gezondheid, de biodiversiteit, het oppervlakte- en grondwater, de bodem en de luchtkwaliteit.

De effecten op de Natura 2000-gebieden, de beschermde gebieden en de beschermingszones voor waterwinningen zijn eveneens positief.

Er zijn bepaalde negatieve effecten die inherent zijn aan een project dat leidt tot een vorm van transitie van de landbouwsector en daarom wellicht een socio-economische impact voor de landbouwers kunnen hebben.

Een globaal verbeteringspunt van het ontwerpprogramma zou bestaan uit de kwantificering van de doelstellingen en de aanwezigheid van een uitvoeringsplanning om de doelstellingen betreffende de halvering van de risico's en van gebruikte hoeveelheden GBM tegen 2030 te realiseren.

1.7. Aandachtspunten en opvolgingsmaatregelen

1.7.1. AANDACHTSPUNTEN

De milieu-analyse heeft uiteindelijk slechts enkele nevenrisico's geïdentificeerd die voortvloeien uit de uitvoering van de maatregelen. Dit programma omvat inderdaad grotendeels positieve maatregelen die waarschijnlijk geen negatieve invloed zullen hebben op het Waalse grondgebied, met de waarschijnlijke uitzondering van de economische situatie van de landbouwers en andere professionele gebruikers van GBM. Sommige acties zullen wellicht gevolgen hebben voor hun lasten en/of hun productiviteit, wat een verlies aan rentabiliteit inhoudt. In dat verband gaat het enerzijds om het uitvoeren van haalbaarheidsstudies over de economische impact van de omschakeling van de praktijken, in het bijzonder de landbouwpraktijken, in termen van de vermindering van de risico's en van het gebruik van pesticiden (praktijken met lage input, werk, uitrusting, enzovoort.). Daarnaast zal het, gezien de resultaten van deze studies, een kwestie zijn van adequate, operationele en economische ondersteuning om de nevenrisico's van het programma voor professionele gebruikers te minimaliseren en de overgang te bevorderen.

Het is belangrijk om er hier ook aan te herinneren dat het in het WPRP III ontbreekt aan maatregelen met betrekking tot de bescherming van het water, in het verlengde van de twee laatste programma's.

Ook al brengt het programma weinig nevenrisico's met zich mee, toch wordt het gekenmerkt door nog steeds slecht gedefinieerde uitvoeringsdetails, die mogelijk een invloed hebben op het bereiken van de doelstellingen. De acties van het programma, die al door alternatief '1' naar voren zijn gebracht, lijken in dit stadium ook niet over kwantitatieve doelstellingen en een uitvoeringsprogramma te beschikken.

Een laatste aandachtspunt heeft tot slot betrekking op de verschillende acties die een verbetering van de kennis inhouden. Ook al passen ze volledig in het kader van dit thema, toch zal het erom gaan de resultaten te centraliseren en de verspreiding ervan te bevorderen.

1.7.2. OPVOLGINGSMAATREGELEN

In het milieueffectenrapport worden een reeks maatregelen voorgesteld om:

- na te gaan en op te volgen of de doelstellingen van elke maatregel worden gehaald;
- de diverse bij de analyse van de effecten vastgestelde nevenrisico's op te volgen.

Deze indicatoren maken het mogelijk om de situatie in de tijd op te volgen, zodat de te leveren inspanningen kunnen worden beoordeeld en indirecte negatieve gevolgen voor het milieu kunnen worden voorkomen.